

«El Jutjat pot estar segur que el dia que s'esgotin les mines de carbó, sigui clausurada la fàbrica de ciment i tancada la Central Tèrmica, la zona sens dubte millorarà. La comarca del Berguedà serà llavors més verda, però certament més pobra.» Les mines de carbó —Carbones de Berga, SA—, els miners de la qual van proclamar dues vegades el comunisme llibertari en 1932 i 1933; la fàbrica de ciment —Cementos de Fígols, SA—, i la Central Tèrmica de Cercs, són ara propietat de FECSA. L'autor del text que hem reproduït, Ramon Corominas Cocharrera, procurador dels tribunals i de FECSA, actuant en nom d'aquesta i del director de la Central Tèrmica de Cercs, Ernest Domingo Ibars —el processat—, sabia ben bé què es deia en redactar el seu recurs (contra el processament). I és que FECSA té a les seves mans la pobresa i la riquesa de la comarca.

De la mà del general Franco

«Els anys 64-65, els antics propietaris de les mines de Fígols, els comtes de Fígols —els Olano, comtes des del 1908 gràcies a la generositat del borbó Alfons XIII—, van anunciar que no podien tirar endavant el negoci i que pensaven tancar-lo. Aquella era la principal riquesa de la comarca, juntament amb el tèxtil —explica Francisco Hernández Carreno, de la UGT, trenta anys a Carbones de Berga, SA—, i donava feina a dos mil treballadors de tota la comarca. Allò va provocar una gran inquietud, i el sindicat vertical es va moure. El mateix Franco va venir a prometre la Tèrmica, per salvar la comarca de la crisi. FECSA hi va concursar, i va quedar-se amb les accions de les mines a canvi de posar en marxa la central. El 1971 entrava en funcionament. Fins ara, les lleis sobre contaminació eren molt vagues»...

Hernández Carreno, que, a més d'uguetista, és regidor de l'Ajuntament de Bagà, un dels pobles que depenen més de les mines, la tèrmica i els ciments, ens rep a l'Ajuntament i ens dóna dos documents: el primer, una crònica de la reunió del Consell de Muntanya amb representants de FECSA, el cinc d'octubre, publicada per *El Correu Tres*, suplement co-

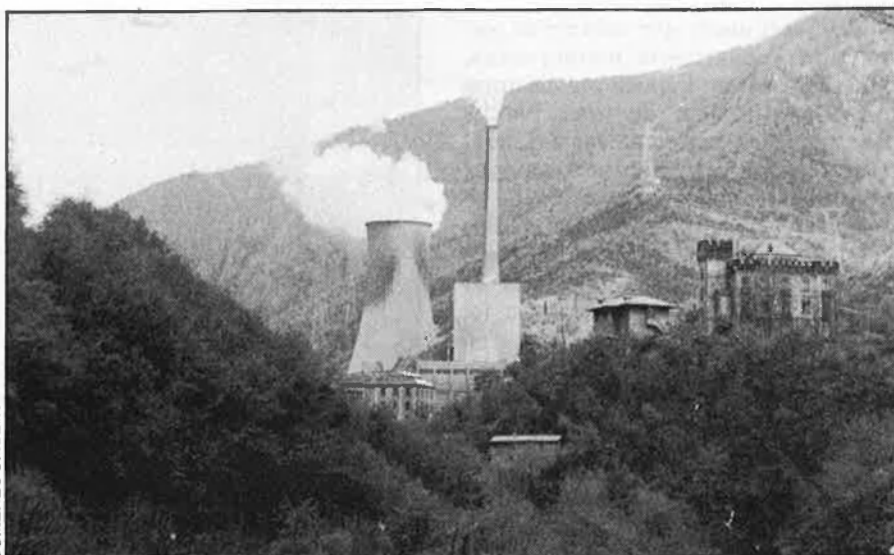
AL GRAN POLP NO AGRADA EL VERD

La llei Fecsa regna al Berguedà

Primera empresa catalana en vendes —114.656 milions el 1984—, FECSA és un polp de llargs i poderosos tentacles.

El nou d'agost passat, el jutge d'instrucció de Berga decidia processar el director de la central tèrmica de Cercs —propietat de l'empresa— per delictes ecològics.

Humbert Roma

DOMENE CUMBERT

marcal d'*El Correu Catalán*, del dia 8. «Està molt bé» —ens diu.

La crònica recull, fonamentalment, la intervenció d'Ignasi Camps Reverter, l'ex-director de la Tèrmica i ex-alcalde de Cercs per Convergència i Unió, i ara director de la Nuclear d'Ascó, també de FECSA, a la Ribera d'Ebre. Coincideix pràcticament amb les explicacions que ens anirà fent Hernández Carreno en donar-nos la seva versió sobre els reaccions que hi ha hagut a la comarca: la vaguetat de la legislació quan es va posar en marxa la central; el reconeixement del fet de la contaminació emesa per la tèrmica minimitzant-ne la importància —«això s'ha polititzat molt —diu Hernández Carreno—, però, de fet, no es veuen grans masses cremades, tret del Portet, a Vallcebre»—; l'encariment de les mesures per reduir la contaminació —«l'empresa calcula que instal·lar filtres des-

ulfuradors li costaria més de 4.000 milions de pessetes —diu l'uguetista—, i això faria pujar més del cinquanta per cent el preu del quilovat»—, que farien que la tèrmica no li fos rendible; la repercussió en cadena d'un tancament de la central tèrmica, amb la fi de l'explotació de les mines i el ciment...

En definitiva, el fantasma de l'atur. Tot i que explica que FECSA hi ha invertit molt, en la modernització de l'explotació de les mines, i que, a la tèrmica, ja li queden pocs anys de vida —«el que aquí preocupa és què passarà amb la central quan se li acabin els vint anys de vida que tenen aquestes tèrmiques»—, i malgrat que de les seves paraules es podria deduir que no tot deuen ser pèrdues, i que no deu ser l'esperit benèfic qui porta FECSA a mantenir-se al Berguedà, al llarg de tota la conversa plana la incertesa del futur més o menys prò-

A l'esquerra, la Tèrmica de Cercs. A la dreta, dalt, els germans Perearnau. Com si hagués passat el foc. Baix, el fum, pujant al Portet, a Vallcebre.

xim. És com si ens diguéis: si fem bondat, FECSA s'hi quedarà, i potser fins i tot la central nova ja no contaminarà tant... «Al darrer punt —diu la crònica d'*El Correu Tres* que ell mateix ens ha lliurat—, el de les acusacions que l'empresa amenaça amb el tancament de la mina, el senyor Camps digué que l'únic cas que podria haver-se donat era que una acció desproporcionada podria comportar-ne el tancament».

La benemèrita societat

Ningú no nega que la Tèrmica de Cercs contamina. Ho reconeix la mateixa FECSA, fins i tot en la rèplica a les consideracions del fiscal, l'acusació particular —deu pagesos i ramaders de la zona i el partit ecologista Alternativa Verda— i el jutge Mateo Lorenzo Ramón Homar, que ha decidit processar l'actual director. Ho re-

coneix, fins i tot, des que la va posar en funcionament, perquè —per tal de fer callar pagesos i ramaders— ha pagat milions, «solament amb l'afany d'estalviar-nos complicacions i ajudar els habitants d'una zona que, com totes les de muntanya, cada vegada està més abandonada. El mateix acte que recorrem dona per provades les indemnitzacions pagades, a plena satisfacció dels presumibles perjudicats», com diu la mateixa empresa en el recurs contra el processament.

Els «presumibles perjudicats» —alguns almenys, perquè fins ara FECSA ha pagat a unes quatre-centes famílies afectades— no deuen considerar-se, però, tan satisfets com diu el recurs de FECSA.

Teodor i Sever Perearnau Soler, jubilats de les mines i pagesos, ens reben a Can Mollàs, una casa de pagès al veïnat del Portet, del municipi de Vallcebre. Són dos dels denunciants.

Al Portet —diu un informe dels professors d'Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, doctors Lluís Ferrés i Ferran Rodà, que ha estat un dels documents tinguts en compte pel jutge a l'hora de decidir el processament—, la contaminació per SO₂ ha provocat la mort d'un elevat percentatge dels pins, i la major part dels arbres que encara sobreviuen es troben en un estat depauperat. La zona afectada per la central s'estén, però, molt més lluny, com ho indiquen clarament els nivells de sofre a les fulles i la defoliació parcial dels pins situats a 10 quilòmetres de la central».

Al Portet, també, els ramaders han vist morir almenys tretze vaques, a causa de la contaminació, segons el veterinari titular de la Pobla de Lillet, Celdoni Garcia Garcia, «el qual —com diu el jutge a l'acte de processament— a les autòpsies i les anàlisis efectuades certifica que la causa de la mort del bestiar va ser la contaminació atmosfèrica».

Al Portet, i a Vallcebre, com ha declarat la metgessa del poble, Maria Mercè Fuentes Pujol, «els dies que la contaminació és més intensa i el vent la porta cap a Vallcebre, es produeix una reagudització en les persones que pateixen bronquitis, asma, amigdalitis i conjuntivitis».

«Gairebé no puc bufar, de vegades» —diu Sever, mentre els dos germans ens acompanyen a veure la desfeta. «Jo crec —diu Teodor— que va ser quan va veure això que el jutge es va decidir a processar-los. Això abans era un bosc comunal, que després va passar a mans dels veïns. Feia goig de veure'l». Ara és com si un incendi l'hagués arrasat. Però no és un incendi: la fusta és com corcada.

«Concloem —diu l'informe dels ecòlegs— que, als boscos més afectats, els creixements dels pins que encara queden vius s'han vist reduïts de manera abrupta desde fa 9-10 anys.

En el moment del nostre mostratge, el darrer anell anual que es podia haver format era el corresponent a 1984. Per tant, la severa reducció del creixement dels pins començà el 1975-76, o una mica abans si els pins moribunds del Portet no han format anell de creixement els darrers anys. Aquesta estimació del moment en què començaren les anomalies de

creixement és plenament consistent amb la hipòtesi que la contaminació produïda per la central n'és la causa.

«Abans —diuen els dos germans— s'hi podia collir bolets, i en portàvem cabassos a casa. Ara, és que ni els ocells no sents cantar.» Teodor té

tres bé que ens queixàvem, però ningú no ens escoltava. L'alcalde no ens feia cas, i l'altra gent no volia protestar perquè ja li anava bé així». I afegeixen que se senten més ben tractats pels minaires o els treballadors de la central, quan hi van, que pels veïns

Hernández Vinagre, de Comissions Obreres.

carnet del Sindicat de la Pagesia, una filial de la gran patronal catalana del Foment del Treball Nacional. Li'l van fer quan va presentar, amb altres pagesos del poble, les primeres reclamacions. El seu germà, Sever, està afiliat a la UGT, com l'Hernández Carreno, que tan sensible se'ns ha mostrat als arguments de FECSA. «Fa temps que no hi vaig, pel sindicat —diu Severo—, però algun dia baixaré a Berga i els explicaré quatre coses».

Diuen que, quan es van radicalitzar les coses i ells van decidir portar-ho als tribunals fins al final, la gent va començar a fer-los mala cara. «No és que ens hagin dit res, no. Però ho notes. I sabem que la gent ens critica pel darrere» —diuen. «Jo crec que és l'envveja i l'avarícia —afegeix Teodor—. I és que no a tothom ha fet tant de mal la tèrmica. Als qui no ho ha fet malbé tot, com a nosaltres —que ara l'únic que podem tenir és una granja de conills, i encara se'ns moren perquè el menjar es contamina—, doncs els va bé que els paguin un tant a l'any. I tenen por que no els ho pagaran més si nosaltres anem fin al final. A més, d'altres treballen a la mina o a la tèrmica, i tenen por de quedar-se sense feina».

«El pitjor de tots és el capellà —diuen—. Aquest sí que se la sap llarga. De primer, ens deia que això dels pins era una plaga que venia de la Cerdanya. Sí, una plaga... Nosal-

del poble. «Allí, els hem trobats com sempre», diuen.

Una família molt política

Donar un tomb pel Berguedà, parlar amb la gent, et fa adonar del poder que hi té FECSA. Una comarca que n'ha vistes tantes: des de les sublevacions llibertàries del temps de la República fins al maquis d'un dels últims guerrillers, Marcel·lí Massana, fill de Berga, que va portar de corcoll la guàrdia civil els anys cinquanta. De la repressió amb què van ser sufocades aquestes mostres de rebel·lia, en queda —formant unitat amb el paisatge de la Tèrmica i la fàbrica de ciment— una mena de castell que domina la conca: fins fa poc, era encara caserna de la guàrdia civil.

FECSA és ara el poder al Berguedà. En depenen directament o indirectament uns 4.000 llocs de treball. Posar en qüestió aquest poder, que es revesteix sovint de paternalisme, fins i tot quan —com ara fa deu anys— va haver de donar compte de trenta minaires morts per explosió de grisú a les seves mines de Fígols, és provocar tot un seguit de reaccions en el teixit social de la comarca.

«Quan es va produir l'accident l'any 75 —explica Hernández Carreno—, jo era membre del jurat d'empresa, encara amb el vertical. Podíem haver fet dues coses: o bé tractar-ho en pla molt radical i enfrontar-nos obertament amb FEC-

SA, o bé el que vam fer: anar a veure Alegre Marcet, president de la companyia, i parlar amb ell. Ens va dir que ho havia sentit molt, que era una cosa imprevisible, perquè allí mai no hi havia concentracions de grisú. Però que estava disposat a fer una gran inversió en mesures de seguretat. I les va fer». Mesures de seguretat que, com va denunciar la premsa de l'època, ja eren obligatòries abans que es produís l'accident. «Ara bé —ens ho recorda el mateix Hernández Carreno—, l'empresa va deixar molt ben arreglades les vídues».

És curiós analitzar, en aquest sentit, la composició d'una família singular en el teixit polític de la comarca. Precisament la de l'actual director de la central nuclear d'Ascó i ex-director de la Tèrmica de Cercs, que els promotors de la querella contra FECSA no han aconseguit de veure processat, tot i tenir responsabilitats evidents en la gestió de la central al llarg d'un temps prou llarg: Ignasi Camps Reverter, que apareixia en començar aquest reportatge. Aquest home, que va reunir en la seva persona el càrrec de director de la tèrmica amb l'alcaldia de Cercs, on encapçalava les files de Convergència i Unió, té una descendència particularment afeccionada a la política.

Un dels seus fills, Ignasi Camps Roca, és actualment alcalde de Bagà per la candidatura El progrés de Berguedà, de tendència socialista. Un altre, Ramon Camps Roca, és el cap de l'oposició socialista a l'Ajuntament de Berga, és responsable de l'agrupació local del PSC (PSC-PSOE) i treballa a la tèrmica, on és l'encarregat de quantificar els índexs de contaminació. Finalment, un tercer, Jordi Camps Roca, és militant destacat de Convergència i Unió a nivell local a Berga.

Els tentacles del polp arriben fins a Madrid

Però FECSA és molt més que una empresa berguedana. Un dels debats claus en aquest processament és —a part la realitat innegable i innegada de la contaminació— la il·legalitat amb què ha actuat l'empresa. I això és fonamental perquè la querella per delictes ecològics prosperi i sigui un precedent per a d'altres, com ara la que han presentant disset municipis de la comarca dels Ports, al País Valencià, contra l'empresa estatal ENDESA per la contaminació de la tèrmica d'Andorra.

A més de la realitat, detectada pels denunciants i acceptada pel jutge en el processament, que la Tèrmica de Cercs no tenia ni tan sols aparells mesuradors de la contaminació que ocasiona, hi ha el fet del grau real de contaminació i si aquest vulnera la legalitat vigent. El Decret del 6 de febrer del 1975 fixa l'emissió de contaminant màxima admesa en 9.000 mg/m³N de SO₂. Doncs bé, segons un informe de la Conselleria d'Indústria de la Generalitat de Catalunya, l'emissió real detectada a la central pels tècnics de la Conselleria va ser superior. L'últim amidament —que recull el jutge a l'acte de processament— va ser d'un índex 10.813 mg/N. El mateix jutge precisa, però, que el decret deia que podien ser autoritzats límits superiors «per a centrals que cremin carbons de baixa

DOMÈNEC UMBERT

Dalt, Mercé Fuentes, metgessa de Vallcebre. Baix, l'ugetista Hernández Carreño.

DOMÈNEC UMBERT

qualitat» —com és el cas dels de Figols, lignits amb elevat percentatge de sofre—, límits que, malgrat tot, encara no havien estat fixats que el fiscal va emetre el dictamen contra la tèrmica. Això era interpretat pel jutge en l'acte de processament «en el sentit que no es pot ultrapassar l'esmentada xifra de 9.000 mg/m³N, només amb autorització del Ministeri».

Els tentacles de FECSA eren, però, molt més llargs i arribaven fins al Ministeri del català Joan Majó, flamant ministre d'Indústria des de feia un mes. Com recollia l'acte de processament, el dia dos d'agost, just tres dies després del dictamen del fiscal, la Direcció General de l'Energia feia pública una resolució segons la qual es permetia a la Central Tèrmica de Cercs, amb caràcter provisional, incrementar l'emissió de SO₂ a l'atmosfera fins als 12.500 mg/m³ N. És a dir, un 36 per cent més del que deixava el decret original.

El xantatge dels llocs de treball

Hernández Carreño, l'ugetista amb qui parlàvem a l'Ajuntament de Bagà, ens havia lliurat un segon document. Era ja prou conegut per la premsa, que n'havia fet extractes. Convocats per UGT, que d'entrada havia reaccionat posant en primer pla la defensa dels llocs de treball, amb poques consideracions més, tot i haver-hi un procés judicial pel mig, es van reunir el 10 de setembre, per abordar la situació creada per la decisió del jutge i les amenaces velades de l'empresa, representants d'ajuntaments, partits (CDC i PSC-PSOE), algunes associacions de veïns i representants del Consell Comarcal de Muntanya. De la reunió, en va sortir un comunicat on es feia èmfasi a reivindicar la seguretat dels llocs de treball, tot i fer diverses consideracions sobre la «defensa de la qualitat de vi-

da i tot el que vagi destinat a millorar les condicions entorn de la Tèrmica i que s'utilitzin tots els mitjans tècnics per disminuir, i si és possible anular, tots els efectes negatius que pugui provocar el funcionament de la Central».

«Podia haver estat molt pitjor» —ens comentava Mercé Fuentes, la metgessa de Vallcebre—. «Perquè les declaracions d'aquells dies a la premsa, per exemple les de l'alcalde de Berga i president del Consell de Muntanya, Jaume Farguell, de Convergència i Unió, havien estat molt més agressives». Però en el fons, al llarg del comunicat aprovat dominava per tot el temor a la pèrdua dels llocs de treball, hàbilment utilitzat per FECSA.

Un partit i un sindicat, però, no van signar el document: el PSUC i CCOO. En un bar de Berga, ens ho explicava un altre Hernández: Antoni Hernández Vinagre, minaire i fill de minaires, membre del comitè d'empresa per CCOO a Carbones de Berga, S. A.

«Nosaltres, a Comissions, no hem volgut entrar en aquest joc del comunicat, perquè creiem que es tracta d'un cas molt simple: que s'acompleixi la llei. Nosaltres no pensem que els llocs de treball siguin amenaçats per la decisió del jutge, i FECSA mai no ha dit que vulgui tancar les mines, tot i que ho pugui insinuar en el recurs per provocar la por. Hernández Carreño, d'UGT, és un excel·lent i honrat sindicalista, però nosaltres creiem que s'equivoquen. Si FECSA un dia decideix tancar la tèrmica i les mines, no serà perquè es demani el compliment de les lleis per protecció del medi ambient, sinó que serà conseqüència d'una determinada política energètica que potènci, per exemple, l'energia nuclear en detriment del carbó. Pel que fa a la contaminació, hi ha solucions i cal que FECSA les apliqui. És clar que això voldrà dir que FECSA haurà de dedicar part dels seus enormes beneficis a aplicar aquestes solucions, i que l'administració pública els les faci aplicar. Nosaltres creiem que és possible alhora mantenir els llocs de treball i preservar el medi ambient i la salut nostra i dels pagesos de la zona».

És clar que FECSA —com deia Ignasi Camps Revert, el director de la central d'Ascó i recollia el cronista d'*El Correu Tres*— considera que «els beneficis no són quantitats a reinvertir, sinó que s'han de repartir entre els accionistes de l'empresa». □